

John Dobson emlékére

Ki ne ismerné a Dobson-távcsöveket? Sokak számára a Dobsonok jelentik az egyetlen megoldást arra, hogy nagy átmérőjű távcsőhöz juthassanak. Minden mérettartományban verhetetlenül olcsók ezek a műszerek! Ott vannak minden észlelőtáborban, bemutató csillagvizsgálók távcsőparkját erősítik, és sokak számára a 25–30 cm-es Dobson jelenti „a” távcsövet, megannyi észlelési élmény forrását.

Pedig nem is John Dobson találta fel a Dobson távcsövet – ezt tőle magától tudom... Valójában Newton-távcsövek ezek, olyan mechanikán, amit már négyszáz évvel ezelőtt kitaláltak – így Dobson. A hatvanas évek végén, amikor Dobson olcsó anyagokból elkészítette a Dobson-távcsövet, az amatőr távcsőépítők parallaktikus mechanikában, pontos órágépekben, precízen kivitelezett tubusokban, viszonylag drága anyagokban gondolkodtak. Az azimutális szerelés nem nagyon merült fel komoly távcsőépítőben. Dobsonnak lehetősége se volt arra, hogy komoly mechanikát építsen, ezért aztán abból épített távcsövet, amihez hozzájutott, kartoncsőből, rétegelt lemezből, kimustrált szekrény oldalából stb. Kevés pénzből nagyméretű távcsövet csak ezen a módon lehet építeni!

A Dobson által alapított San Francisco Sidewalk Astronomers tagjai hamarosan 61 cm-es óriás Dobsont építettek, amely elkápráztatta a távcsöves találkozó résztvevőit (az óriás amatőrtávcső előállításának költsége mindössze 300 dollár volt). És persze a nagyközönséget is, hiszen a San Franciscó-i Járdacsillagászok legfőbb célja az ismeretterjesztés, a távcsöves bemutatók tartása, nem csupán a nagyvárosokban, hanem az USA nemzeti parkjaiban is. Az évtizedek során több milliő érdeklődő pillanthatott bele a szervezet Dobson-távcsöveibe. Maga John Dobson is rengeteg bemutatót és előadást tartott – utóbbiakon saját, unortodox kozmológiai nézeteit is kifejtette.

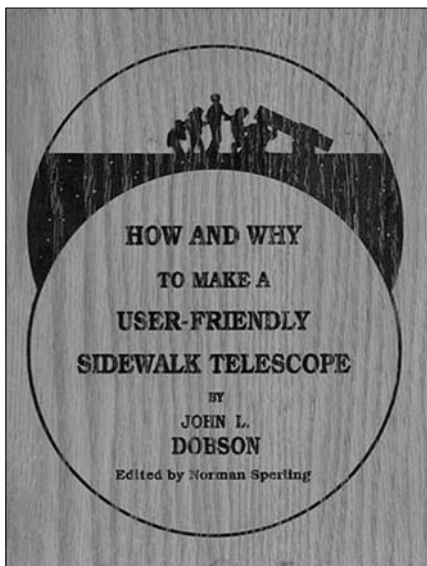
A nagyméretű Dobsonokra egyebek mellett azért is szükség volt, hogy a mélygobjektumok látványát minél jobban meg tudják mutatni az érdeklődőknek. Akinek már volt alkalma belepillantani egy 40–50 cm-es Dobsonba igazán sötét ég alatt, az pontosan tudja, mit jelent egy ilyen távcsőátmérő. A járdacsillagászati bemutatókon persze nem sok előnye marad a nagy Dobsonoknak, azonban már szokatlan, feltűnő megjelenésükkel is sokakat odacsalogathatnak.

John Dobson 1994-ben, amatőrcsillagászok körében
(Mizser Áttila felvétele)

A hetvenes évek elején, amikor a Dobson-távcsövek újdonságnak számítottak, nem is nagyon akarták közölni az újítást az amerikai csillagászati magazinok – technikai visszalépésnek tartották. Azóta persze a Dobsonok is nagyon sokat fejlődtek, már nem csupán olcsó azimutális mechanikákon forgalmaz-

nak ilyen távcsöveket, és a sokadik generációs Dobsonoknál már régen sikerült megoldani a vezetés problémáját, sőt, a goto-funkció is olcsón elérhetővé vált. A Dobsonok igazi rekorderéről 2013. decemberi számunk 17. oldalán tudósítottunk. A 180 cm átmérőjű gigászt Mike Clements amerikai amatőr csillagász építette. A skála másik végén pedig egy egészen apró Dobson-távcsó található: a 76 mm-es kis asztali teleszkóp A csillagászat nemzetközi éve hivatalos távcsöve volt.

John Dobson első, 1991-ben megjelent könyvének borítója – stílszerűen – furnérlapból készült

John Dobson 1915. szeptember 14-én született Pekingben. Anyai nagyapja alapította a pekingi egyetemet, anyja zenész volt, apja pedig zoológiát tanított az említett egyetemen. Családjá 1927-ben visszatért az Egyesült Államokba, ahol John folytathatta tanulmányait. A természettudományok iránt hamar megmutatkozott érdeklődése; 1943-ban diplomázott kémiából a Kaliforniai Egyetemen. Sorsa 1944-ban azonban más irányt vett, belépett a Vedanta Társaság Ramakrishna rendjébe, ahol 23 éven át szolgált. 1967-ben hagyta el a rendet, azóta tekinthették „főállású” csillagászatnépsze-

rűsítőnek, akinek tevékenysége az évtizedek során egyfajta fogalomná vált hazájában. A csillagászati közösség mellett – becslések szerint az USA-ban egymillió ember érdeklődik mélyebben tudományágunk iránt – a szélesebb publikum is megismerhette a PBS The Astronomers című sorozatában, de készült vele portréfilm is (The Sidewalk Astronomer), és a Johnny Carson show vendégként is szerepelt. Több könyvet is írt, ezek közül az 1991-ben megjelent How and Why to Make a User-Friendly Sidewalk Telescope (Hogyan és miért építsünk felhasználóbarát járdatávcsövet) azért is érdekes, mert borítója furnérlapból készült.

A Celestron 76 mm-es asztali teleszkópja volt A Csillagászat Nemzetközi Éve egyik hivatalos távcsöve. Ez is Dobson-távcsó!

A sors különösen hosszú életet adott John Dobson számára: 2014. január 15-én hunyt el, 98 éves korában. Rauscher Gyula amatőr társunk így búcsúzott el a kiváló távcsőépítőtől a Facebookon: „Nyugodjék békében. És köszönöm, amit adott nekünk.”

Csatlakozzunk mi is az International Sidewalk Astronomy Night-hoz (Nemzetközi Járdacsillagászati Éjszaka). Tartsunk járdacsillagászati bemutatókat március 8-án este a nagyközönség számára – ezzel is adózva John Dobson emlékének.

Mizser Attila